

فهرست نمونه نامهای نویسندگان و سرایندگان در زبان اردو

برای استفاده فهرستنگاران و کتابداران

دکتر غلام محمد^۱

چکیده: این مقاله، راهنمای فشرده‌ای برای فهرست‌نویسان، کتابداران و سایر علاقه‌مندان درباره اسامی نویسندگان اردو زبان و املای لاتین آنان است. منابعی که راهنمای نگارنده در تألیف آن بوده عبارت است از: «فرهنگ سخنوران»، «فهرست مستند اسامی مشاهیر و مؤلفان» و اولین تذکره‌های تاریخ ادبیات اردو در شبه قاره هند و پاکستان.

تذکره نویسی در زبان اردو تقریباً دو قرن سابقه دارد^۱. سه تا از قدیمیترین تذکره‌ها که در سال ۱۱۶۵ هجری قمری نوشته شده، به این شرح است:

۱. گلشن‌گفتار از خواجه خان حمید اورنگ آبادی (۱۱۶۵ هق - چاپ هند).
۲. نکات الشعراء از میرزا تقی میر (۱۱۶۵ هق - چاپ هند).
۳. تذکره ریخته‌گویان از فتعلی گردیزی (۱۱۶۵ هق - چاپ هند).

در اواخر همین قرن سه تذکره دیگر با عنوان مخزن نکات از قائم چاندپوری (سال ۱۱۷۵)، و چمنستان شعراء از لچهمی نرائن شفیق (سال ۱۱۷۵ هق - چاپ هند) و گلزار ابراهیم از نواب علی ابراهیم خان خلیل (۱۱۹۸ هق - چاپ هند) تدوین گردید.

در قرن سیزدهم در دهلی، دکن، گجرات و جاهای دیگر هندوستان نیز

۱. کارشناس کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران.

چندین تذکرهٔ دیگر به رشته تألیف در آمده که نویسندگان بعضی از آنها اروپایی بودند. البته تنها تذکره‌ای که جنبه انتقادی دارد و در آن دربارهٔ انواع شعر و زندگی‌نامهٔ شعراء بحث شده آب حیات^۲ از مولینا محمد حسین آزاد (۱۹۰۷ م؛ هند) است. اولین کسی که به تذکره نویسی نثرنگاران اردو توجه کرده مولوی محمد یحیی تنها^۳ است. او که در حدود سال ۱۹۱۴ م در شهر لکهنو بسر می‌برد به فکر نوشتن تذکرهٔ نثرنگاران اردو افتاد و با توجه به محبوبیتی که آب حیات محمد حسین آزاد بین تذکره‌های سرایندگان اردو داشته، این کتاب را در نوشتن تذکرهٔ نثرنگاران اردو، راهنمای خود قرار داد و در زمان جنگ جهانی اول شروع به کار کرد، اما سپس برای مدت نه سال این کار به تعویق افتاد. در ماه ژوئن سال ۱۹۲۳ م. او دوباره این کار را از سر گرفت و پس از تکمیل آن توسط دارالاشاعتِ غازی آباد در سال ۱۹۲۴ م منتشر ساخت.^۴

بعد از یک سال کتابی به نام اردوی قدیم از حکیم شمس الله قادری منتشر گردید که در فصل آخر آن اسامی نویسندگان هند شمالی مانند فضلی، محمد حسین، کلیم، تحسین، و دکتر جان گلکریست و نویسندگان اردوی دکن دیده می‌شد.

در سال ۱۹۲۷ م مولوی سید محمد کتابی به نام ارباب نثر اردو منتشر ساخت (مکتبه ابراهیمیه امداد باهمی، حیدر آباد دکن). به دنبال آن، در سال ۱۹۳۰ م کتاب دیگری تحت عنوان نمونهٔ منثورات از مولانا احسن مارهروی در همین زمینه منتشر شد و چنانکه از عنوانش پیداست نویسنده در این کتاب نمونه‌های مختلف نثر اردو مانند تحریراتِ دادگستری و نشرنامه نگاری و نثر سخنرانیها و روشهای مختلف نویسندگی را تحت عنوان انواع نثرنویسی اردو در کتاب خود گردآوری نموده است. توجهٔ نویسنده در این کتاب بیشتر به انواع مختلف نثرنویسی مزبور بوده است تا شرح حال نویسندگان. بعد از این، راجع به نظم و نثر و شعرا و ادبای اردو زبان آثار زیادی به وجود آمد که بهترین و جامعترین آنها «تاریخ ادب اردو» اثر رام بابوسکسینه می‌باشد که توسط میرزا محمد عسکری لکهنوی از انگلیسی به اردو برگردانده شده. گذشته از این، دانشمند انگلیسی، گراهام بیلی نیز به زبان انگلیسی تاریخ ادبیات اردو نوشته است. همین طور بعد از آن پروفیسور سید اعجاز حسین مختصر تاریخ ادب اردو را نوشت که در آن زندگی‌نامهٔ شعرا و ادبای اردو را ذکر نموده است. از آنجا که این کتاب خیلی مختصر

می باشد در بعضی مطالب خواننده احساس تشنگی می کند. دکتر محی الدین قادری زور کتابی به نام اردو شه پاری درباره نثرنگاران دکنی تألیف نموده است. در سال ۱۹۳۳ م. اولین بار کتابی به نام دکن مین اردو از مولوی نصیرالدین هاشمی چاپ گردید. این کتاب دایرة المعارف مؤلفان دکن می باشد و با تجدید نظر و اضافات در سالهای ۱۹۲۶ م، ۱۹۳۶ م، ۱۹۵۲ م، ۱۹۶۰ م، ۱۹۷۲ م به چاپ رسیده است.

همچنین پرفسور حامد حسن قادری کتابی به نام داستان تاریخ اردو را نوشته و در این کتاب احوال نویسندگان اردو را بطور مفصل و با نمونه آثار آنها همراه با توضیحات و انتقادات لازم آورده است که در سال ۱۹۴۷ م سومین مرتبه منتشر گردید و تقریباً تمام نویسندگان معروف زبان اردو را تا آن زمان در بردارد. آقای دکتر محمد سلیم اختر، مدیر گروه اردوی دانشگاه تهران در این رابطه توجه نگارنده را به دو اثر دکتر محمد صادق تحت عناوین:

- 1) A HISTORY OF URDU LITERATURE, OUP, KARACHI 1984.
- 2) TWENTIETH CENTURY URDU LITERATURE, KARACHI- ROYAL BOOK DEPOT, 1983.

نیز جلب نمودند، اما نگارنده فقط به کتاب اول توانست دسترس پیدا کرده در گردآوری اسامی نویسندگان معروف اردو زبان از آن استفاده نماید. امید است این فهرست در کار رده بندی و حل معضلات کتابداری و کتابشناسی سودمند باشد و نیاز کتابداران فارسی زبان را که با زبان اردو آشنایی دارند تأمین سازد.

فهرست نام نویسندگان

- آ
- اشک / خلیل علیخان
 اعظم علی اکبر آبادی (سید)
 اعظم کریوی
 افسوس / شیر علی (میر)
 اکرام علی / (مولوی)
 امان دهلوی / بدرالدین (خواجه)
 امن دهلوی / امان (میر)
 امانت لکهنوی / آغا حسن (سید)
 امیر مینائی / امیر احمد (مفتی، منشی)
 امین الدین اعلیٰ / (شاه)
 انشاء / انشاء اللہ خان (سید)
- ب
- باقر حسین / (سید)
 باطن اکبر آبادی / قطب الدین (حکیم)
 بدرالدوله (قاضی)
 برتین / (ایس - دلیو)
 برق / جوالا پرشاد
 برهان الدین جانم (شاه) ص: ۳۷، قادری
 بلگرامی، سید حسین (آتریبل، نواب
 عماد الملک)
 بلگرامی، سید علی (شمس العلماء)
 بندہ نواز گیسو دراز، (خواجه، حضرت)
 بهادر حسینی / (میر)
 بیتاب / نرائن پرشاد (پندت)
 بیخبر / غلام غوث (خواجه، خان بهادر، منشی)
 بیدی / راجندر ناتھ
- آریالن تائن / جیمس
 آزاد / ابوالکلام / (مولانا)
 آزاد / سید محمد (نواب)
 آزاد / محمد حسین (مولینا، شمس العلماء)
 آزرده / صدرالدین (مفتی)
 آشفته / رضا قلیخان (حکیم)
 آغا حسن /
 آغا حشر کاشمیری
 آگاه / محمد باقر
- الف
- ابراہیم بیجاپوری / محمد
 ابو الفضل، علوی
 ابوالکلام آزاد / (مولانا)
 احتشام حسین
 احسن لکهنوی / مهدی حسن (سید)
 احمد خان / (سر سید)
 احمد دهلوی / (سید، مولوی)
 احمد علی / (شیخ)
 اختر اورینوی / اختر احمد
 اختر رائیپوری / اختر حسین (سید)
 ادیب / سید مسعود حسن رضوی
 ارنات / استیم فورڈ
 استیم فورڈ ارنات
 اسمال / (ریورندجی)
 اسماعیل دهلوی / محمد (مولوی)

حسینی / علی عباس
 حفیظ الدین احمد / (شیخ، مولوی)
 حمید الدین بهاری / (سید)
 حیدری / (سید) حیدر بخش

بینی نرائن جهان
 بیل / جان ولیم
 بیلی / گراهام

پ

پریشان اکبرآبادی / نیاز علی
 پریم چند / دهنپت رای / (منشی)
 پطرس بخاری / احمد شاه (سید)

خ

خدانما / میران جی (سید)
 خورشید الاسلام (دکتر)
 خیال / نصیر حسین

ت

تامس روبک / (کپتان)
 تائن جیمس آربالن
 تحسین / محمد عطا حسین خان (میر)
 تیست / ولیم

د

دتاسی / گارسن (پروفیسور، فرانسوی)
 دف
 دهنپت رای / پریم چند (منشی)
 دیانرائن نگهم / (منشی)
 دیبی پرشاد بدایونی

تیلر / جوزف (کپتان)

ج

جالب / بشارت علی (میر)
 جوان / کاظم علی (میرزا)
 جوش / سلطان حیدر
 جوهر / محمد علی (مولانا)
 جهان / بینی نرائن

ذ

ذکاء اللہ دهلوی / (شمس العلماء)

ر

راشد الخیری / محمد
 رامچندر / (پروفیسور)
 رزین / محمد عوض
 رسوا / محمد هادی (میرزا)
 رضا لکهنوی / محمد (مولوی)
 رضوی / (سید) مسعود حسن (ادیب)
 رموزی / (ملاً)

چ

چراغ علی / (مولوی، نواب اعظم جنگ)
 چرنجی لال / (منشی)
 چکبست / برج نراین (پندت)

ح

حالی / الطاف حسین (خواجہ،
 شمس العلماء، مولانا)
 حسن / غلام حسن (میر)
 حسن نظامی / (خواجہ)
 حسینی / بهادر حسین

ز

زتشی / منوهرلال (پندت)

شمس الامراء امير كبير ثانی
شمس العشاق / شاه میران جی (حضرت)
شوکت تھانوی / محمد عمر (تسخیر احمد)
شوق قدوائی / احمد علی (منشی)
شہید / غلام امام (مولوی)
شیدا / امانت اللہ (مولوی)
شیو نرائن

ص

صالح دھلوی / سید محمد (مولوی)
صدیقی / اکرام اللہ (مفتی)
صدیقی / رشید احمد
صہبائی / امام بخش

ض

ضیاء الدین / (مولوی)

ط

طالب / امام الدین
طالب بنارسی / بنایک پرشاد (منشی)
طپش / محمد اسماعیل (میرزا)

ظ

ظفر علیخان / (مولانا)
ظہیر / ظہیر الدین حسین (سید)

ع

عباس / عباس بن ناصر علی المورخ
(مولوی)
عبدالحق / (بابای اردو - مولوی)
عبدالحق خیرآبادی (مولانا)
عبدالعزیز دھلوی / (شاه)
عبدالسلام ندوی / (سید)
عبدالغفار مرادآبادی / (قاضی)

س

سجاد حسین / (منشی)
سدا سکہ لال
سدرشن / بدری ناتہ
سرشار / رتن ناتہ (پندت)
سروپ نرائن / (پندت)
سرور / رجبعلی بیگ (میرزا)
سرور / آل احمد
سریرام دھلوی / (لالہ)
سعداللہ رامپوری / (مفتی)
سلیم پانی پتی / وحیدالدین (مولوی / سید)
سلیمان ندوی / (سید)
سودا / محمد رفیع (میرزا)
سید احمد خان دھلوی / (سر، جوادالدولہ /
عارف جنگ)

سید احمد دھلوی / (مولوی)
سید شاہ محمد قادری / (عہد اورنگ زیب)
سید شاہ میر / (مؤلف اسرارالتوحید)
سید (محمد) عبداللہ

ش

شاہ اسماعیل دھلوی شہید (مولوی)
شہلی نعمانی / محمد (علامہ / مولانا،
شمس العلماء)
شرر / عبدالحلیم (مولوی)
شرف الملک / محمد غوث (مولانا،
مدارالمہام)
شریف خان دھلوی / (حکیم)
شکسپیر / جان
شلز / بنجمن (پادری)

فوریس / دنکن	عبدالقادر دهلوی / (شاه)
فلین / (ایف)	عبدالقادر / (شیخ)
ق	عبدالکریم / (منشی)
قادری / (مترجم طوطی نامه)	عبدالله / (مولانا)
قاسم داناپوری / شاه محمد	عبدالله / سید محمد (دکتر)
قاضی بدرالدوله / (خلف شرف الملک)	عبدالماجد دریاآبادی (مولوی / مولانا)
قاضی / عبدالغفار مرادآبادی	عزیز میرزا / (مولوی)
قتیل / (میرزا)	عصمت چغتائی / (خانم)
قطب الدین خان / نواب محمد	عظیم بیگ چغتائی (میرزا)
قطب الدین دهلوی / (مولوی)	علی عباس حسینی
ک	علی قطب / (میرزا)
کارکن / جیمس	عثمان مبین / محمد
کاظم علی جوان / (میرزا)	عمران رامپوری / محمد (مولوی)
کپور / کنهیالال	عنایت احمد کاکوری / (سید)
کیتلر / جان جوشوا (اهل هلند)	عندلیب شادانی / وجاهت حسین
کرشن چندر	عین الدین گنج العلم
کشوردت / گراج (پندت)	غ
کریم الدین شاهجهان آبادی / (مولوی)	غالب دهلوی / اسدالله خان (میرزا)
کلیم / محمدحسین (میر)	غلام امام شهید / (مولوی)
کلیم الدین احمد	غلام امام خان ترین حیدرآبادی / (هجر)
کلیم دهلوی / محمدحسین	ف
کنهیال لال کپور	فداحسین / نبی بخش (سید)
کییانو بیلی گائی	فدوائی، جلیل
گ	فراق دهلوی / ناصر نذیر (خواجه، سید)
گائی / کییانوبیل (پادری)	فرتز / (جی - ای)
گارسن دتاسی	فرحت الله بیگ / (میرزا)
گراهم بیلی	فضل علی شاهجهان آبادی / (سید)
گلیدون	فضلی / فضلعلی
گلکریستا / جان (دکتر)	فطرت / میرزا محمد

- گنج العلم عین الدین / (شیخ)
 گویند سنگه / (لاله)
 گویا / فقیر محمد خان (حسام الدوله)
ل
 لطف / میرزا علی
 للولال جی کوی (سری)
 لویراخوند / (جی - دت) (اهل آلمان)
م
 مجنون / احمد صدیق
 مچھویبگ ستم ظریف عاشق / (نام اصلی:
 محمد مرتضی)
 محسن الملک / مهدی علی (سید
 محسن الدوله، نواز جنگ)
 محمد علی تحصیلدار / (مولوی)
 محمد علی / حکیم (متخلص به طبیب)
 مسعود حسین خان
 مسیح الزمان / (مولوی)
 ممتاز حسین
 متو / سعادت حسن
 منوہر لالہ زتشی / (پندت)
 مہجور / محمد بخش
 میرامن / امان (لطف / امن تخلص)
 میر علی خان دہلوی
 میر لکھنوی / سید محمد
 میران جی شمس العشاق / (شاه)
 میران یعقوب
 میکفرسن / ویلیام
ن
 نذیر احمد / (شمس العلماء، خان بہادر،
- مولانا، مولوی)
 نہال چند لاہوری
 نیاز علی پریشان اکبر آبادی
 نیاز فتحپوری / (محمد خان؛ نام اصلی)
 نیم چند کھتری
و
 وقار عظیم
 وجہی / (ملا)
 وحید الدین سلیم پانی پتی / (سید، مولوی)
 وقار الملک / مشتاق حسین
 ولا / مظہر علیخان
 ولی اللہ قادری / (شاه)
 ولی اللہ (ص) / شاه (مولانا)
ہ
 ہجر / غلام امام خان ترین حیدرآبادی،
 (مولوی)
 ہجر / تربہون ناتہ
 ہیدلی
ی
 یلدرم / سجاد حیدر
 یوسف خان کمبل پوش

یادداشتها:

۱. حامد حسن قادری، داستان تاریخ اردو: آگرہ: لکشمی نرائن اگروال، چاپ سوم، ۱۹۴۷ م، دیباچہ (ص الف و ب).
 ۲. محمد حسین آزاد، آب حیات / نولکشور، چاپ اول ۱۹۰۷ م.
 ۳. محمد یحیی تنہا، سیرالمصنفین / لاہور، شیخ مبارک علی، ۱۹۴۸ م. (دیباچہ طبع اول و دوم).
 ۴. امیراللہ خان شاہین، مرتب سیر المصنفین / میرت: ادارہ اشاعت ادب، ۱۹۷۶ م. جلد اول، مقدمہ (ہ، و، ز).
5. RAM BABU SEKSENA, A HISTORY OF URDU LITERATURE/ NEW DELHI: ASIAN EDUCATIONAL SERVICES, 1990.

*The Name Authority list of Authors of Urdu Language & Literature:*⁵**A**

Abbas/ Mirza Abbas
 Abdul Bari/
 Abdul Hai/Moulvi Abdul Hai
 Abdul Haq/Moulvi Abdul Haq
 Abdul Majid Daryabadi
 Abdus Salaam
 Abid Ali/Syed Abid Ali
 Adib/Mas, ud Hasan Rizvi
 Afsar/Hamidullah
 Afsoon Banarsi/
 Afsoos/Syed Bashir Ali
 Aga Hashr/ Kashmiri
 Aga Shair Qizilbash
 Ahmad Ali Dehlavi
 Ahmad Ali Kasmandavi
 Ahmed/Syed Ahmad Dehlavi
 Ahsan Lacknavi/Syed Mahdi Hasan
 Lacknavi,
 Ahsan Marahravi/(Ali) Ahsan
 Marahravi,
 Akbar Allahabadi /Akbar
 Hussain Akbar of Allahabadi
 Aman/Mir Aman
 Amanat/Moulvi Amanat Ullah
 Amanatullah/Moulana Waghi

Amir

Asar/Mirza Jafar Ali Khan Asar
 Ahsan/Muhammed Ahsan
 Ashk/Moulvi Khalilullah Ashk
 Askari/Mirza Mohammad Askari
 (alias Chhothy Agha)
 'Ayan/Mirza Ali Ayan
 Azad/Muhammad Husain (Moulvi,
 Shamsul Ulama)
 Azad/
 Aziz/Muhammad, Aziz Mirza,
 (Moulvi).

B

Banda Nawaz/Hazrat Syed Gesu
 Daraz Khwaja
 Banda Nawaz
 Baqir Husain/
 Barq/Pandit Jawala Prasad Barq
 Bashir Ahmad/Mian Bashir Ahmad
 Bekhabar/Khwaja Ghulam Ghos
 Bekhabar.
 Benjamin Schultza/
 Beshan Narayan Dar/
 Betab Dehlavi/Pandit Narayan
 Prasad Betab Dehkavi.

C

Callenberg/J. Callenberg
 Captain Abraham Lockett
 Captain Price
 Captain Taylor
 Craven/Rev. T. Craven
 Chiragh Ali/Moulvi, Nawab
 A'zamyar Jang Bahadur Chiragh
 Ali.

D

David Milts/
 Daya Narayan
 Dilawar Shah/Syed
 Diwana/Munshi Ghulam Ali
 Duncan Forbes/

F

Faizullah Khan/
 Fallon/
 Fauq/Muhammaduddin
 Fazli/Fazli
 Firoz Shah Khan/
 Fitrat/Mirza Mohammad Fitrat
 Fritz/A.D.

G

Garcin de Tassy/
 Ghalib/ (as a Prose writer)
 Gilchrist/ John Gilchrist Goya/Faqir
 Mohammad

H

Hadley/
 Hafiz Mohammad Abdullah
 Hakim Ahmad Shuja,. B.A.,
 Hakim Azhar/(Editor, Tahrik).
 Hakim Mohammad Ali/
 Hali/ Altaf Husain (Maulana
 Shamsul Ulema)
 Hamiduddin/Maulana Hamiduddin,
 Harsukh Rai/Munshi Harsukh Rai,
 Hasan Nizami/Khwaja Hasan
 Nizami
 Hasrat Mohani/
 Hunter/William
 Husain Bilgrami/Syed Husain
 Bilgrami (Honourable, Moulvi,
 Umadul Mulk, Bahadur, Nawab,
 S.H., (C.I.E).

Husseni/ Mir Bahadur Husaini
 Hyderi/ Syed Hyder Bakash

I

Ibrahim/Munshi Ibrahim, "Mahsar"
 of Ambala.

Insha/ Syed Insha Allah Khan
 Ismail/Moulvi Ismail Dehlavi.

J

Jah/Mir Muhammad Hussain Jah,
 Janeshwar/Munshi Janeshwar
 Prasad,

Jawan/

John Shakespeare/

K

Kaifi/Pandit Brij Mohan Dattatriya

Karamatullah/Mian Karamatullah

Karim/Abdul Karim Khan of Delhi.

Karimuddin/Moulvi Karimuddin

Ketelaer/John Joshia Ketelaer,

Khan/Ahmed Hussain

Khan/Ahmed Hussain Khan

Khan Bahadur Sultan Ahmed

Khayal / Mir Taqi Khayal

Khwaja Aman Dehlavi / Khwaja

Badruddin (alias Khwaja Umang

Kishan Chand/ Lala Kishan Chand

of Punjab.

Kunwar Sen,

L

Lallu Lalji,

Lockett/ Captain Abraham Lockett

Lutf/ Mir

M

Machchu Beg Sitamzarif/(alias

Mirza / Muhammad Murtaza)

Mahbub Alam/

Mahdi Hasan/

Majnoon Gorakhpuri

Makand Ram/Pandit Ram

"Akbar-i-Am"

Maqbool/ Mohammed Ibrahim

Maqsud, Ali

Martyn/Rev. Martyn

Milto/David Milto

Miskin/Mir Abdullah Miskin

Mohammed/Moulana Wagi

Mumtaz/Mirza Qasim Ali Mumtaz

Munir/Syed Mohammed Munir

N

Nami/

Nasir/Tafazzul Husain

Naz/Nanak Chand of Punjab

Nazir Beg/

Nawab Ali/Professor Nawab Ali

Nawal Kishore/Munshi

Nigam/Narayan Nigam

P

Platts/ John.T

Premchand/ Munshi Dhanpat Rai,

Q

Qadir/Syed Shah Mohammed Qadir

Qais/Abdul Wahid Qais

Qamar/Ahmad Husain Qamar

Qateel/

Qidwai/Jalil Ahmad Qidwai,

R

Ram Chandra/

Rahmat Ali/Munshi Rahmat Ali

Raunaq Banarsi/Mahmud Mian

Raunaq Banarsi,

Rawan/Syed Jafar Ali Rawan of
Lucknow

Ruswa/Mirza Mohammed Hadi
Ruswa, (B.A., Ph.D).

Radhey Shiam/

Rashid Ahmed Siddiqi/

Rashid al Khairi/

S

Shibli Numani/Maulana/ Alma,
Muhammad,

Sajjad Hussain/

Saleem/Moulana Moulvi, Wahiddin
Saleem (panpiti)

Sarshar/Pandit Ratan Nath Dar
Sarshar,

Sarur/Mirza Rajjab Ali Beg Sarur,

Schultza/Benjamin Schultza,

Shad/Abdul Latif Shad,

Shahid/Maulana Ghulam Imam
Shahid,

Sharar Abdul Halem

Shauq/ Nawab Mirza

Shauq Qidwai/Ahmed Ali Shauq
Qidwai,

Shurat/Ifthkarudin Khan

Sri Ram/Lala Sri Ram of Delhi.

T

Tahsin Mohammad Ata Husain
Khan (Mir).

Taish/Mirza Jan Taish

Taj/Mirza Imtiaz Ali Taj

Toywar/

Tazadug Hussain/

Taylor/Professor J. W. Taylor,

Tegh/Fakir Mohammed Tegh

U

Umar/Munshi Mohammed Umar,

W

Wafir/Ahmed Hussain Wafir,

Wajhi

Wali Ullah / Shah

Wazir

Wila/ Mazhar Ali

Wiqar Ulmulk

Y

Yaldarim/Sajjad Hussain

Z

Zafar Ali Khan/Maulana Zafar Ali
Khan Moulvi

Zafar Umar

Zarif/Mian Zarif Lacknavi

Zakaullah/ (Moulavi,

Shamshulema)

Zeba / Lala

Zutshi/Pandit Monhor Lal Zutshi

منابع:

۱. آب حیات، مولوی محمد حسین آزاد، لکھنؤ: مطبع نولکشور، ۱۹۰۷ م.
۲. تاریخ ادب اردو، رام بابو سکسینہ، ترجمہ از میرزا محمد عسکری لکھنوی لاہور: لاہور اکیڈمی.
۳. تذکرہ ریختہ گویان، سید فتحعلی حسین گردیزی، اورنگ آباد دکن، انجمن ترقی اردو ۱۹۳۳ م.
۴. داستان تاریخ اردو، حامد حسن قادری، آگرہ: لکشمی نراین اگروال، ۱۹۴۷ م.
۵. سیر المصنفین، محمد یحییٰ تنہا، لاہور: شیخ مبارک علی ایندستز، ۱۹۴۸ م.
۶. سیر المصنفین، مرتب امیراللہ خان شاہین میرتہ: ادارہ اشاعت ادب، ۱۹۷۲ م.
۷. فرهنگ سخنوران، عبدالرسول خیامپور تبریز: خود مؤلف.
۸. فہرست مستند اسامی مشاہیر و مؤلفان، بہ کوشش گروہ پژوہشگران، تہران: مرکز خدمات کتابداری، ۱۳۵۶ ش.
۹. قواعد فہرست نویسی انگلو - امریکن، بہ کوشش گروہ مترجمان ایرانی، تہران: مرکز خدمات کتابداری، ۱۳۵۷ ش.
۱۰. مختصر تاریخ ادب اردو، سید اعجاز حسین، لکھنؤ: ادارہ فروغ اردو، ۱۹۶۲ م.
۱۱. نظام کتب خانہ، الطاف شوکت، لاہور: شیخ مبارک علی ایندستز، ۱۹۷۲ م.
۱۲. نکات الشعراء، میر تقی میر، بدایون: نظامی پریس، —.
13. Anglo-American Cataloguing Rules, Edited Pory Michael Gorman and Paul W.Winkler, American Library Association, Chicago- U.S.A.
14. Catalogue of Printed Books in the Library of the Royal Asiatic Society.
15. A Dictionary of Indian Biography, By C. E. Buckland, Swan Sonnen Schen, and Co. LIM. London.
16. History of Urdu Literature, Muhammad Sadiq, Oxford University Press, London.
17. A Histroy of Urdu Literature, By Ram Babu Saksena, Asian Educational Services, New - Dehli 1997.
18. Twentieth Century Urdu Literature, By Muhammad Sadiq. Royal Book Depot, Karachi.